

Bc. Hana BABOROVÁ, BA.: Šumavský vlk, zlo nebo spása? Pohled klíčových aktérů na návrat vlka na Šumavu. Praha: FHS UK 2022, 94 s. + přílohy. SP Sociální a kulturní ekologie, školitel: PhDr. Ivan Rynda.

Hana Baborová se ve své diplomové práci zaměřila na nepochybně aktuální společensko-politicko-environmentální téma: zajímalo jí, jak je různými aktéry reflektována přítomnost vlka na Šumavě. Realizovala smíšený empirický výzkum se záměrem rozkrýt postoje ne/zainteresané veřejnosti ve vztahu k relativně nové situaci, již je potvrzený trvalý pobyt vlka obecného na území Šumavy. Podkladem pro tento výzkumný projekt jí bylo na jedné straně dotazníkové šetření realizované pod záštitou národních parků Bavorský les a Šumava 2017-2019, které se v rámci sledování rekreačního využití přírody a jeho konflikty s ochranou přírody v několika otázkách zaměřilo i na vztah k výskytu vlka, na straně druhé pak uchopení samotné otázky ochrany přírody, cíleně pak v souvislosti s NP Šumava a dalšími vybranými organizacemi resp. problematikou návratu vlka do současné kulturní krajiny a otázek s tím souvisejících.

Výsledná diplomová práce je pak relativně systematickým přehledem těchto různých zjištění. Je standardně členěna do kapitol, pojednávajících o záměru textu (2), teoretické části (3), metodologii (4) a empirické části (5), v níž je prezentován nejprve kvalitativní (5.2) a poté kvantitativní (5.3) výzkum. Diplomová práce je uzavřena stručnou diskuzí a závěrem (str. 84-89) a několika přílohami, jež dokládají autorčinu empirickou práci. Potud lze předložený text hodnotit jako standardní. Autorce se nepochybně daří sumírovat a systematizovat informace a data ke sledované problematice.

Z pozice oponentky se nicméně zaměřím na problematické stránky předložené práce. Přičemž v souhrnu půjde na různých úrovních o výběr, způsoby reprezentace a možnosti zobecnění.

V úvodu autorka mj. uvádí, že „práce může svým obsahem přispět k celkovému pochopení a pohledu na problematiku návratu vlka. Na území Národního parku Šumava nebylo zpracováno žádné podobné dílo, které rozebírá problematiku očima společenských věd“ (s. 15). Domnívám se, že byt' předmětná práce zpracovává společensky relevantní téma a zabývá se společenskými jevy (postoji, názory), samy společenské vědy jsou v ní přítomny opravdu okrajově. Teoretická část práce, která by měla představovat společenskovědní teoretická (= konceptuální, epistemologická) východiska vlastního výzkumu, sestává de facto pouze z popisu situovanosti konkrétního problému. Tj. obecně stručně dvě paradigmatu ochrany přírody, s nimiž se ovšem dále v textu pracuje jen letmo (pouze na s. 50; tato východiska se nepropsala ani do závěru práce), a dále zejména Šumava resp. NP Šumava, vlk obecný, právní a lokální aspekty atp. Pro záměr uchopení tématu je to v pořádku, pro deklarované společenskovědní ukotvení tématu ovšem nikoliv. S ohledem na současné společenské vědy by se nabízelo zvážit epistemologii včetně alespoň diskuze symetrických přístupů, ale třeba také otázka tvorby postojů, vlivu médií atp. atp. Vlastně jediný odkaz na nějaké společenskovědní teorie v celé práci je upozornění, že rizika ztráty biodiverzity jsou významná a „zabývají se jimi i sociologové, jako např. Ulrich Beck“ (s. 32).

Nejbližší společenskovědnímu ukotvení tématu by snad byla podkapitola 3.9 Vlk – člověk, ovšem ta, stejně jako další kapitoly v Teoretické části práci, trpí (možná i s ohledem na použité zdroje) poněkud, řekněme, žurnalistickým způsobem uvažování a psaní. „Původně byl vlk uctívané zvíře, které chrání lid před možnými démony a čerty. S přerodem člověka v rolníka se rázem stal škůdcem a lidem už nezáleželo na tom, že vlk má v přírodě své místo a přirozeně reguluje stav zvěře“ (s. 27). Kdy

„původně“, kde „byl uctíváný“ a kým, s jakým „přerodem“ a komu „už nezáleželo“ ... navíc na tom, že vlk „přirozeně reguluje“? Na jiných místech navíc autorka použité zdroje navíc neváhá glosovat, např.: „Bohužel nezrušíme příčiny zranění, jen zalepujeme rány. Nezrušíme dálnice, do pohodlí si nesáhneme, ale použijeme náplast /.../“ (ibid.). Soukromě mě pak drásá opakované označování psů jako „domácích mazlíčků“ – domnívám se, že i v současné české společnosti vystupuje pes v mnoha jiných rolích. Občas si autorka protiřečí, jindy si pak pomáhá s doklady tvrdých dat prostřednictvím „terénního deníku“ (např. na str. 22 „v ČR se podíl v letech 2020 a 2012 vyšplhal na 4%“, podobně str. 25 o počtu vlčích smeček aj.) či prostř. vlastního výzkumu (např. str. 19), což je ovšem zdrojování a zobecnění zcela nehodnověrné.

Pokud jde o vlastní výzkum, autorka v kapitole Metodologie deklaruje použití řady metodologických zdrojů. Rozhodla pro smíšený výzkum, a to ve dvou fázích: nejprve provedla 12 polostrukturovaných rozhovorů s aktéry s různým vztahem k NP Šumava a přírodě (vlku), na jejich základě (spolu s výše jmenovaným dotazníkovým šetřením) pak formulovala hypotézy k vlastnímu dotazníkovému šetření, jež se zaměřovalo na postoje k rozšíření vlka na Šumavě.

Pokud jde o kvalitativní část výzkumu, opírá se o účelový výběr vzorku rozčleněný dle socioprofesionálního vztahu aktérů ke sledovanému tématu (starostové, myslivci, hospodáři, zaměstnanci NP Šumava, AOPK, informačního centra NP, příslušníci Hnutí Duha a zoologové). Autorka deklaruje kritéria výběru jako „objektivní /.../ i subjektivní“ (str. 44), což nedává příliš smysl, ale budiž. Zároveň byli komunikační partneři rozhovorů rozděleni na „experty“ a „místní“ a musím přiznat, že až do str. 80 předložené práce mi vrtalo hlavou, kdo jsou „experti“ a kdo „místní“ a podle jakého klíče je autorka rozděluje. Domnívám se totiž, že tyto kategorie vůbec nejsou samozřejmé, jak se ostatně ukazuje i v datech v empirické části práce. Ostatně ani myslivec není jako myslivec... Nechávám stranou, že způsob výběru těchto aktérů, ať už subjektivní, či objektivní, se do povahy výsledků výzkumu nutně také propal. Absence jasného rozlišení aktérů ale významně ztěžuje čtení interpretací kvalitativní části výzkumu. Pasportizace aktérů zcela absentuje ve prospěch reálných příjmení komunikačních partnerů a partnerek rozhovorů.

Autorka píše: „pro vyšší věrohodnost práce jsem cílila na co nejmenší míru anonymizace /.../ až na jednu hospodářku /.../ všichni souhlasili se zveřejněním jejich jmen“ (s. 37). Dovoluji si v této souvislosti položit otázku, kterou považuji za zásadní k obhajobě předložené práce: jak souvisí věrohodnost dat s osobními údaji aktérů? Stejně tak by mě zajímalo, jak autorka eticky ošetřila data o aktérech, s nimiž rozhovor nakonec nerealizovala? Jak pracovala se svou e-mailovou korespondencí? Jak se v textu ocitla tvrzení typu „dle novějších informací od místních obyvatel vím, že nyní je již /pan XY – pozn. oponentka, v textu přímo jmenován/ odpůrcem návratu vlka“ (str. 44)? Je to v pořádku? Jak vůbec autorka uvažuje o etice výzkumu? Shledává nyní zpětně svoji práci jako možná neetickou? Kde všude?

Považuji tento etický ohled v kvalitativní části bakalářské práce za kruciólní, nicméně i metodologicky shledávám v „kvalitativních“ kapitolách řadu nejasností. Už ze samotných dat se ukázala ne zcela funkční sama socioprofesionální kategorizace, pokud navíc asi nebyla důsledně uvažována v rámci analýzy. Formulované kategorie rámcové analýzy se navíc zdají být vymyšleny od stolu, nikoli z teorií. Zcela jsem se pak ztratila v kategorii/podkapitole „veřejnost“, kde mi vůbec není jasné, o kom se kdy hovoří a na základě čeho byla vytvořena tvrzení typu „téměř většina se však shodla na jeho kontroverznosti. Ať už mezi hospodáři, myslivci, tak ale i veřejností jako takovou“ (s. 51). S jakou veřejností autorka hovořila? Nebo o jaké většině se zde hovoří? A o čem vůbec takové tvrzení vypovídá? Navíc, jak už jsem výše uvedla, výroky aktérů jsou v této části práci zdrojovány pouze jejich příjmeními, což spolu s absencí přehledu komunikačních partnerů, pasportizačních údajů a neadekvátních zobecnění v zásadě znemožňuje porozumění jednomu z klíčových záměrů práce: proč se které sociální skupiny ve vztahu k vlkovi nějak ne/vymezují. Navíc se ani zde autorka nezříká různých hodnocení, např. že „dospěla k nesouhlasnému stanovisku“ (s. 54) k výroku jedné z hospodářek.

Závěry z kvalitativní části výzkumu (s. 59) jsou pak ukázkovým příkladem zobecnění, které z prezentovaného výzkumu dělat nelze.

Kvantitativní část práce je opět založena zdánlivě pečlivě: dokládá formulace hypotéz a předkládá výsledky vcelku rozsáhlého online dotazníkového šetření. Ve výsledku ovšem sestává pouze z deskriptivní statistiky takřka bez úvahy o možných zkresleních. Autorka přiznává, že co do výběrového souboru jde o anketu, nicméně parafrázuje Dismana, že „výzkumník by měl vytvořit co největší vzorek, jaký mu dovolí časové a finanční možnosti“ (s. 62) a z množství svých respondentů (833 v online šetření) dovozuje, že toto množství „lze považovat za reprezentativní vzorek“ (s. 62) zobecnitelný na populaci ČR. To se však opravdu mýlí, jak je ostatně vidět z tabulek znázorňujících sociodemografický profil výběrového souboru (s. 63). Celá kvantitativní část výzkumu tedy nemá takřka žádnou vypovídající hodnotu, protože srovnává data získaná na souboru, který nejen, že nereprezentuje žádnou populaci ani žádné sociální či jinak ustavené skupiny, ale navíc je ještě významně zkreslen způsoby rekrutování respondentů (výzvy na vlastním profilu v online sociálních sítích atp.). Autorka zde nicméně respondenty opět kategorizuje, vedle hospodářů a myslivců zde navíc do hry vstupují kategorie místní a turisté. Zajímalo by mě, kde se mezi těmito kategoriemi nacházejí chalupáři, jichž na Šumavě rozhodně není málo. Z interpretací dat a závěrů je pak opět zřetelná předpojatost.

Pokud jde o formální stránku práce, zarazí nedbalý jazyk s překlepy, sem tam nedokončenými větami, občas i gramatickými a stylistickými chybami (doporučila bych i revizi názvu práce, mrzí neznalost zájmena svůj), v pořádku nejsou odkazy na literaturu, v bibliografii nechápu členění a způsob citací webových stránek.

Závěrem. Diplomová práce Hany Baborové zpracovává zajímavé téma, ovšem způsobem, který má řadu slabin prakticky ve všech částech práce. Na druhou stranu je ale za textem znát autorčina snaha a odvedená práce. Proto diplomovou práci Hany Baborové nakonec doporučuji k obhajobě, nicméně s hodnocením 5-7 bodů.

Praha, 12. 9. 2022

Mgr. Hedvika Novotná, Ph.D.